

“ Non est mortale quod opto ”

Mesalia

ORGAAN VAN DEN — — —
OUDHEIDKUNDIGEN KRING
— — VAN WUESTWEZEL

(VERSCHIJNT VIJF MAAL PER JAAR)

Vijfde Jaargang

1930

Nr. 1

Oudheidkundige Kring van Wuestwezel

EERE-VOORZITTERS :

Baron R. de Kerchove d'Exaerde, Burgemeester van Wuestwezel.

Z. E. H. Raeymaekers, pastoor-deken, Esschen.

VOORZITTER : Jos. Van der Jonckheyd, kosten-drukker.

ONDER-VOORZITTER : Arthur Bosschaerts, schoolhoofd, Gooreind.

SEKRETARIS : Karel Peeters, gemeentearchivaris.

SCHATBEWAARDER : Frans Verstraelen, schoolhoofd.

AFGEVAARDIGDE VAN 'T GEMEENTEBESTUUR: C. Theuns, schepen.

BESTUURSLEDEN :

E. H. J. Van Loenhout, onderpastoor.

Jozef Cools, onderwijzer.

Gustaaf Goris, onderwijzer.

Jozef Van den Zegel, schoolhoofd, Achterbroek.

BESCHERMENDE LEDEN :

Gemeentebestuur van Wuestwezel.

Hoogerw. Mgr. Hoppenbrouwers, prelaat van Grimbergen.

Hoogerw. Mgr. S. Le Grelle, huisprelaat van Z. H. den Paus, Bibliotheek van het Vaticaan, Rome.

Gravin L. du Chastel de la Howardries, Hollain.

P. Vermoelen, lid der Bestendige Deputatie, Hoboken.

J. Schobbens, griffier der provincie Antwerpen.

Petrus Aerden, gemeenteontvanger.

J. Anthonissen, Kruisweg.

Wed. J. Augustijns, Westdoorn.

J. Berben-Van Beeck, Hoogboomsche steenweg, Cappellen.

Maria Bervoets, onderwijzeres.

J. F. Bevin, oud-leeraar H. B. S. Bergen op Zoom (Holland).

Alfons Beyers, Dorp, 58.

J. Blicck, Troyentenhoflei, Berchem.

J. Boeren, Dorpstraat, 103.

A. Bogaert, gemeentesekretaris, Borgerhout.

Dr. V. Bosschaerts, geneesheer.

Ben. Braeckman, Graaf van Hoornstraat, 52, Antwerpen.

L. Braeckmans, drukker-uitgever, Brecht.

Eerw. Heer Kannunik Broeckx, pastoor-deken, Contich.

E. Brosens, Van Luppenstraat, 11, Antwerpen.

Wed. F. Breugelmans, Handelslei.

W. J. J. C. Bijleveld, archivaris, Leiden (Holland).

E. H. Celens, pastoor, Achterbroek.

E. H. G. Celis, conservator v. h. Folklore Museum, Gent.

Fr. Claes, conservator Musea «Steen» en «Vleeschhuis», Antwerpen.

Fr. Collin, Consciencestraat, 13, Antwerpen.

Louis Cools, Handelslei, 67.

Armand Cosemans, Ballaerstraat, 50, Antwerpen.

Jos. Cosemans, De Beuckerstraat, 17, Antwerpen.

R. Cuvillier, Brantstraat, 27, Antwerpen.

Gustaaf Deckers, Candidaat-Notaris.

E. H. C. De Clerck, Tolstraat, 54, Antwerpen.

E. H. L. De Coster, pastoor-deken, Eekeren.

E. H. Karel De Decker, onderpastoor, Berlaar.

Baron Fernand de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Jonkvrouw Gwendoline de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Baron Henri de Kerchove d'Exaerde, senator, Gent.

Jonkvrouw Marie-Claire de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Eerw. Heer Thierry de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

J. De Ridder-Van Beeck, Statiestraat, 17, Waterloo.

Alf. De Vrin, Edelinckstraat, 24, Antwerpen.

J. P. Dupont, Verbondstraat, 31, Antwerpen.

E. H. Gagelmans, pastoor, Hulsen (Balen-Nethe).

Const. Goetstouwers, Calmpthoutsche Steenweg.

E. H. A. Goossenaerts, Legeraalmoezenier, Antwerpen.

R. Govaert, onderwijzer, Gooreind.

Prof. Dr. L. Grootaers, hoogleeraar, Leuven.

E. H. Alb. Henderick, Leeraar.

Corn. Hens, maalder.

Jaak Hens, maalder.

H. Hoeben-Van den Wijngaert, expert-boekhouder, Hove.

Aug. Janssens, leeraar, De Bosschaertstraat, 229, Antwerpen.

Fr. Janssens, Turnhoutsche baan, 125, Borgerhout.

Jan Kenis, Westdoorn.

J. Kenis, gemeentesekretaris, Reeth.

Mevr. W. Koch de Gooreind, kasteel van Gooreind.

WESALIA

Orgaan van den Oudheidkundigen Kring
van Wuestwezel

ABONNEMENTSPRIJS : 5 fr. per jaar ; Buitenland 10 fr.

Beheer : FRANS VERSTRAELEN (postcheckrekening n° 1656.25)

Redactiesekretaris : KAREL PEETERS, Wuestwezel.

Zeer belangrijk !

Op uitdrukkelijk en herhaald verzoek van verschillende leden hebben wij er toe besloten ons tijdschrift uit te breiden. *Vanaf dezen jaargang zullen er vijf nummers verschijnen in plaats van vier.* Aan belangwekkende stof ontbreekt het ons niet, integendeel, we zitten gereed met een grooten voorraad, en wat gereed ligt en de moeite waard is, moet verschijnen.

Graag zouden we deze uitbreiding doorvoeren *zonder de bijdrage onzer leden te verhoogen*. Daarom doen we een beroep op de vrijgevigheid onzer leden, opdat ze ons zouden helpen in de poging om het verleden onzer gemeente te doen kennen en belangstelling en liefde op te wekken voor eigen schoon en eigen aard. Wie ons steunen wil, gelieve een vrijwillige bijdrage te storten op onze steunlijst. Alle giften, hoe gering ook worden met dank aanvaard. (Postcheckrekening n° 1656.25, Fr. Verstraelen, Wuestwezel — met vermelding « Steunfonds Wesalia »)

Wij zijn zoo vrij hierbij een stortingsformulier te zenden.

De leden die nog niet aanbetaald hebben voor 1930, kunnen met ditzelfde formulier hun gewone en een vrijwillige bijdrage te gelijker tijd storten. Wij zullen nog wachten tot na het verschijnen van dit nummer om de postkwijtingen aan te bieden.

Leden en lezers, de bloei van uw tijdschrift ligt in uw handen, vergeet dus het steunfonds niet!

HET BESTUUR.

De Schuttersgilden van Wuestwezel

I. — Het Kolveniers-, Bus- of Sint-Kristoffelsgild

(7° Vervolg.)

3. De speellieden bij feesten en teerdagen ontbreken nooit.

Elk Gild bezit zijn eigen *speelman*, het zij een schuttersgezel, het zij een vreemde die op de gewone teerdagen van dienst is.

Op vogelschieten en andere drukgevierde aangelegenheden worden hem vanwege het gild « *verscheijde spelmans* » toegevoegd.

Het loon hunner muzikale uitvoeringen wordt per keer, kermis of feestelijkheid betaald, doch in het GB. voor « *verscheijde reijzen* », meest « *voor geheel het jaer te spelen voor de gulde* » aangeteekend. Het loopt, het eene tegen het andere jaar, verschillend van zes, zeven gulden tot elf en twaalf.

Slaan wij het G.B. open :

« ... betaelt aen huijbracht Adriaensen — een gildebroeder — dat den selven verdient (heeft) in *verscheijden reijzen voor de gult te speelen*, belooft samen de *somme van vij gulden xviij st.* » bl. 92.

« ... betaelt aen den *spelman in verscheijde reijzen de somme van viij gl. vij st.* » bl. 115.

« ... betaelt aen *verscheijden spellieden voor dese gult ghespeelt de somme van viij gl. xviij st.* » bl. 124.

« ... betaelt aen den *spelman voor heel het jaer comt te bedraegen seven gulden thien stuijvers* » bl. 171.

« *voor uijtgeef aen den spelman voor geheel het jaer de somme van twelf gulden tien stuijvers* » bl. 173.

« (ge)geven aen den *spelman voor geheel het jaer de somme van elf gulden* » bl. 181.

« ... gegeven aen *verscheijde spelmans de somme van seven gulden negenthien stuijvers ende dat voor het geheel jaer te spelen voor de gulde* » bl. 185.

« *gegeven aen den speelman voor geheel het jaer de somme van neghen gulden ende twee stuijvers* » bl. 189.

« *al noch (betaelt) aen den spelman van 3 kermisse daeghen twee gulden en seven stuijvers* »; « *ietem alnoch betaelt aen de spelieden... ses gulden en neghen stuijvers* » bl. 194, af te rekenen twee drie stuijvers voor « *pampier tot de schijve* ».

Het gebeurt wel dat de speellieden van Sint-Sebastiaan- en Sint-Jorisgilden worden bijgeroepen, zooals op « *Sincxdach* » 1700. Dit blijkt uit de rekening van evenvermeld jaar, waar apart wordt « *betaelt aen de spelieden...* » en « *aen den spelman van Sinte Bastiaen endc Sinte Joeris en Sincxdach te saemen de somme van vier gulden thien stuijvers* » bl. 194.

Alhoewel in de eerste jaren der boekhouding de speelmansverdiensten soms al eens bij andere gecijferd zijn, wordt het van af 1758

gewoonte ze onder « *alderlijen uijtgeeff* » te begrijpen.

Ook hebben de speellieden eten en drinken op de kommerschap van de *ghemeijne gulde*.

Tot midden de achttiende eeuw bleven zij de gilden ten dienste. Doch het gemoedelijk leven was voorbij. De oude broederlijke gildefeesten, door de dorpelingen zoo graag en deugdelijk medegeleefd, geraakten uitgevierd. Meteen hielden de eenvoudig-zachte deunen der spelers op en vielen de zedige Kempische dansen stil... Mochten ze wederkeeren!

Het past hier nog een woord bij te brengen over de *toortsendragers* : stille mannen die de twee toortsen of flambeeuwen door het gild bekostigd, en brandende ter vereering van het Allerheiligste, in de processie dragen te midden van de biddende gildebroeders.

Eene vergoeding van drie en vier stuivers wordt telkens aan iederen drager vergund.

Zoo is in de rekeningen « *voor uijtgeef aen de toerssendraeghers* » voor beiden aangeteekend, dan negen dan tien stuivers voor de drie uitgangen; dan wederom wordt hun « *betaelt op het geheel jaer de somme van elf stuivers een oort* ». Eens ontvingen zij tot dertien st.

Uit de rekening van 1747-1748 weten wij dat voor eene processie is « *betaelt aen de toerssendragers de somme van vier st. twee oort* ».

« Voor de flambeeuwen ofte toerssen van de gulde, werden uitgegeven in de eerste jaren : *iiij gl. ij, iiij, iiij* » en « *vj st.* »; later : « *6 gl, 16 st.; 7 gl, 7 st.; 9 gl, 2 st.* » voor de drie omgangen.

De rekening van 1724-1725 leert ons dat men toen heeft « *betaelt voor twee keerssen ofte toortsen de somme van twee gulden.* » Mogelijk is de processie dit jaar slechts eenmaal kunnen uitgaan.

Het dragen van flambeeuwen in de processiën op de kosten van het Busgild is nog in voege.

Melding maken wij nog van de *jongers*, wellicht ook twee die met het luiden voor de gildemissen gelast zijn en samen met drie stuivers bedeed worden, gelijk eene rekening het aanbrengt : « *betaelt aen de jonghers het luijen drij stuivers* » Bl. 190, geeft uitdrukkelijk « *luijeden op onsen teerdach* » : de mis op onzen teerdag bedoeld.

Wat onder saamgevoegde uitgaven de rekening van 1733-1734 « *betaelt aen de jongers het draghen van de pesen* » aanteekent, laat vermoeden dat zij misschien wel de schutters ter hand staan voor het meedragen van andere benodigheden van stoet en schieting waarvoor de manschappen hun eenig drinkgeld weten toe te steken.

Van dienstjongens hoort men niet meer. Het luiden der gildediensten wordt heden door de misdienaars der kerk verricht.

De jaarlijksche groote vergadering van September, waarop de rekening van 't gildejaar wordt overgelegd.

De voornaamste en wel de belangrijkste en de aantrekkelijkste van al de vergaderingen die het gild jaarlijks houdt, is wel de alge-

meene vergadering van den feestdag van « *onse lievroutve gheboert* », den 8 September.

Deze vergadering sluit in vollen ernst, met het nazien en goedkeuren der rekening van het afgeloopen gildejaar en zet het nieuwe in vreugd en deugd feestelijk in met gulhartige en smakelijke smulpartijen : het is teren, niet één maar drie, soms vier dagen lang.

De vroolijke gildebroeders komen met hun blozende wederhelften. allen op hun paaschbest uitgedoscht, zich onder den uitgestoken wimpel scharen.

Zij stellen zich stoetsgewijze en stappen fier ter kerk om hun jaarlijksche diensten aan het gildealtaar devotelijk bij te wonen en den verschuldigten offerpenning in de bus te steken ten bate van het gild.

Na den kerkdienst begeven onze gildebroeders zich in dezelfde ordeschikking naar de gildekamer.

De overheden zijn ter bestuurtafel aangezeten.

De hoofdman rinkelt met de « *belle ten behoeft van de gulde* » blijkens de rekening van 1681-1682, bl. 125, aangekocht voor « *de somme van 1 gl xvij ½ st.* » en opent de vergadering.

Uit de menigte schuttersgezellen « *daer present* » wordt eerst-vooral de « *naest comende* » deken van het aanvangende gildejaar en soms die van het jaar dat daarop volgt, gekozen; beiden vervoegen het bestuur.

De aftredende deken geeft rekening van de « *admi(ni)stratie, bij tijde van sijne bedieninghe gehat* », « *van al dat de gulde aengaet* ». « *van alderhanden ontfanck de gulde competeerende ende den uijtgeef vande ghulde wegghen, van de verteeringhe ende breucken ende andere incomende proeffijten ende onproeffijten bij hem gehadt.* »

De deken « *gedient hebbende van den jaere* » haalt « *sijnen boeck* » — de gewoonte, — of « *een klaet* » een blad papier — de uitzondering — met de aantekening van hetgeen hij ontving en uitgaf voor den dag, en legt het samen met de kwijtbriefjes ter inzage en goedkeuring voor van de vergaderde gildebroeders.

Wat de rekening in ontvangst opgeeft.

« *In behoorlijke forme ende maniere van reeckeninghe*, brengt de hoofdman « *voor ontfanck* » op de eerste lijn in het G. B. over de gewone gelden « *den decken vander gulden weegghen in handen ghegheven* » :

1. Al wat er is « *ghecoelcteert ende opghehaelt* » op de teerdagen van September, den « *Sincxen omganck, den heijlich sackermensdaech*, met « *half Oegst* » of « *keermis* », bij het « *teghenteeren van Sint Joeris ende Sint Sebastiaen* » op de dagen van vogelschieting van « *voetboogh ende hantboogh* » en op het « *besteeden van de gulde.* »

Al deze *coelteeringhen*, meest afzonderlijk opgeteekend waartusschen gevoegd is wat den deken is « *aenghetelt van den audt decken* » het overschot van zijn dienstjaar, of « *van audt-deckens* » de achterstallen van vorige rekeningen, « *comen* » voor sommige jaren,

gelijk vroeger reeds is aangestipt, honderden gulden « *te saemen te bedraeghen.* »

2. Het inkomgeld van de nieuwe schutters bepaald op twee gulden dat hij samen inschrijft « *van ingecomen gulden broeders, van incomelinghen* » waarvan tot over de helft van zeventienhonderd meestal de namen jaar voor jaar zijn opgegeven.

3. De penningen die elk gildelid tijdens de eigen diensten of bij de uitvaarten der gildebroeders moet offeren en ten bate keeren van het gilde zelf, zooals de rekeningen getuigen : « *van verscheijden oofferen raeckende de gulde* » of « *de gulde competeerende* » die ook al menige gulden opleveren, met oordjes en duitjes bijeengebracht.

4. De opbrengst van de « *breucken ende boeten* » die samenge-rekend soms hoog oploopen, wijdvoerig uitgedrukt zijn en « *met naemen geteekent* », naam en toenaam der wrevelige overtreders van de *Caerte*.

5. De ophalingen voor de *jaercosten* van beide gildemissen, de gelagen en het « *schotelgelt* » van de « *vrij mannen* » en « *den koest* » van de bevoorrechte tafelnoodigden, alsmede de overige gebeurlijke ontvangsten van « *dootscult, schietgelt* » en al « *dat de gulde goet comt* ».

Eindelijk geldt in rekening, van 1680 tot 1772 « *het verloop* » of de intrest van eene rente van tachtig « *pattacons* » of twee honderd gulden « *capitaal penninghen welcke de gulde is toe behoerende.* »

Hoe verging het met die eenige rent welke het Kolveniersgild gedurende eene tijdruimte van twee-en-negentig jaren vreedzaam bezat?

Den 8 Februari 1680 werden Cornelis Peeter Cornelissen, « *jongen decken van de Doelbusschen* » honderd acht-en-tachtig gulden en zeven stuivers ter hand gesteld. Elf gulden en dertien stuivers werden hem uit de gildakas bijbetaald om de grondsom tot twee honderd gulden te ronden, of zooals de rekening van 1679-1680, bl. 115 zich uitdrukt « *om de obligatie te voellen te maecken* ».

Ofschoon voornoemde rekening tusschen saamgevoegde uitgaven melding maakt « *om de obligatie te doen maecken* » geeft het Schepenenregister van 1680 tot 1682 geen dergelijke akte op.

Vanwaar de eerste som kwam is uit het G.B. niet klaar te spinnen. Vermoedelijk hebben de schutters ze onder elkander verzameld om een vast en immer beschikbaar inkomen aan de gewone prijssschietingen te kunnen besteden.

De gansche rent was deken Cornelissen « *onder hem houdende teghen den penning twintich* » of vijf gulden ten honderd.

Een eerste maal kweet hij op 8 September « *seven maenden verloop* » of vijf gulden zestien stuivers en half. Bl. 115.

Vier jaren voldeed hij de volle rent van tien gulden. De rekening van 1680-1681, het jaar van zijn werkelijk dekenschap, bl. 118, getuigt het :

« *... al noch voor ontfanck ghebracht van het verloop van twee hondert gulden coppetaelpenninghen die den redant is onder hebbende de gulde competeerende, sijnde jaerlijcx de somme van thien gulden waer mede betaelt is het jaer verscheenen den achsten september ...* »

Alzoo ook de gilderekeningen van de drie volgende jaren.

In 1684 loste hij het ontleende kapitaal af. Cornelis Peeter Beijers nam het te zijnen laste tot het beloop van honderd en tien gulden, en Jacob Bertel Adriaensen van Looveren de overige negentig gulden. Beide betaalden voor het gildejaar 1684-1685 hun verschuldigd deel van den intrest, geboekt bl. 136 als volgt :

« Item al noch voor ontfanck van een oobligatie van hoendert en thien gulden de welcke is onder hebbende corneels peeter Beijers dese gulde compenteerende, comt voor een jaer de somme van v. gl. x st.

Item van een obligaetie de somme van tneeghentich gulden de welcke is onder hebbende jacob beertel Adriaensen dese gulde comteerende, comt voor een jaer intresten de somme van iij gl. x st. »

Op de gildevergadering van 1685 nam Jakob Bertel van Looveren het geheele rentebedrag voor zijne rekening, uit handen van den hoofdman P. J. Beijers en de dekenen Jacob Peeter Jacobs en Adriaan Antonis Daemen. De akte werd den 29 Oktober opgemaakt vóór schepenen des dorps. De renteopnemer *«verclaerde ende bekende wel ende wetlijcken schuldich te wesen aen de gulde van de Cloeveniers ter behoeve van de gelijcke guldebroeders van dese gulde, de somme van tachtentich pattacons ofte weerde van dien »*. Schepenreg. 1684-1688, f° 87 v°.

De intrest liep voort aan vijf gulden ten honderd. Jacob Bertel van Looveren betaalde telkens op dag en datum tot het gildejaar 1716-1717, meestal in de rekeningen aangeteekend : *« ... voor ontfanck ghebracht van een distiencte obligaetie van twee hondert gulden capitaels over een jaer verloeps verscheenen den 8 September x gl. »*

Bij de dood des schuldenaars die ten grave ging den 7 September 1716, ontving zijn zoon Jan Jacob *« bij transpoort uijt handen van hooftman, koninck, deekens ende gemeijne gulden broeders van de Cloveniers gulde ofte de Bussche binnen Wuestwesel »* de tachtig pattacons aan verminderd kroos *« opgenomen ten penninck seshien ten hondert ofte met presise betaelinghe teghen vier ten hondert in courant gelde »*. Memorie op het einde van het G.B., bl. 11.

De nieuwe akte werd aangegaan den 24 December 1716. Schepenreg. 1716-1718, fol. 93, v°.

Gelijk zijn vader geen enkelen vervalldag liet voorbijgaan, zoo bracht ook Jan Jacob zijn acht gulden dertig jaar lang geregeld bij de guldebroeders binnen. Dit duiden de rekeningen en voornoemde Memorie jaar voor jaar aan.

Den 20 Februari 1747 nam hoofdman Sijmon Peeter Sijmons in bijwezen van de Schepenen de helft van de kapitale rent over; Jan Jacob van Looveren behield de andere, beide aan den nog lageren intrest van drie gulden tien stuivers ten honderd.

De gilderekening van 1747-1748, bl. 274 teekent aan :

« Item brengt den redant voor ontfanck van twee hondert gulden kaptael, stande hondert gulden tot last van Jan Jacob van Looveren de somme van 3. 10. 0

en de andere hondert gulden tot last van Sijmon Peeter Sijmons.

3. 10. 0 ».

Vijf jaren daarna, den 20 Mei 1752, gaf van Looveren zijne honderd gulden aan het gild terug. (Schepenreg^r 1749-1763, f° 203, r^o.)

Deze gekweten gulden worden geenzins als ontvangsten in de rekeningen aangetroffen. Onze schutters zullen er wel weg mede geweten hebben. Er was daar niets tegen in te brengen : het waren hoogstwaarschijnlijk de hunne.

Hoofdman Sijmons hield te zijnen laste de andere helft der oude rent waarvan de akte vóór schepenen beschreven werd den 13 Maart 1753. Schepenreg^r fol. 258.

Hij betaalde telken male den intrest zooals de rekeningen het uitwijzen tot 1766, het jaar van zijn afsterven.

Zijn weduwnrouw hield het vijf jaren vol de rent te kwijten, en legde op 4 April 1772 in de handen van hoofdman Huibrecht van de Langerijt de laatste honderd gulden af, in de rekening evenmin verschenen, denkkelijk op hun beurt wederom versmuld op een lekkeren teerdag.

Wat in uitgave geldt.

Met de gewone invorderingen op de teerdagen en andere bijeenkomsten, tot 1765 in de rekeningen afzonderlijk opgesomd, is meestal in evenwicht of daaromtrent « *den uijtgeeff teghens den voorsc. ont-fanck gedaen* » en insgelijks vooraan geboekt : « *voor koest ende dranck hetwelck verteert was bij de gulde, ...de ghelaghen ende gheleeverde bieren — met de toen ende met den poet...* »

Wellicht bij de onkosten van verteeringen of onder de « *des-tiencte poesten*, onbepaald in het G.B., is het *ongelt* begrepen d. i. *den bierimpooest* » van twee stuivers op elke tonne die gebrouwd of verkocht werd, ingevolge het « *Placcaet ons Heeren des Coninx ghe-maeckt op de lichtunghe van twee stuivers totten aencoep van munitie van oorloghe van den 20 meij 1570.* »

Eenmaal slechts vermeldt de gilderekening van 1685-1686, bl. 138, « *...betaelt aan den herbergbaas waar 't gild besteed was voor reeste van impooest van gheleeverde bieren die welke bij de guldebroeders ghedroencken waeren van het gheheel jaer... xvijij gl.* »

1. Volgen de « *verscheijde verteeringhen ofte betaelinghen van de jaercoesten die bij de gulde waren omgheslaghen* » ten voordeele van de gildendiensten in de kerk en wat daartoe behoort, van de vrijgehouden van mael en gelag.

2. De vaste, besproken en bijvallende loonen van de ondergeschikte dienstlieden van hier en de drinkgelden van de *buijten knechten* van het omliggende en van « *rappoorten* of *reportgelt* voor uitnoodigingen en soms te winnen prijzen uit verdere streken aangebracht.

3. De vergoedingen voor de *vacatiën* verlet en verteer, te Antwerpen of elders voor de boodschappen van gildeswege afgelegd en voor bestellingen en aankopen « *van de ghulden weeghen gheor-dineert.* »

4. De teruggave van « *verschotten* » namens het gild door hoofdmans en dekens getroost.

5. Het zakgeld « *het welck aen de ghemeijne gulde* » of aan eenige uitgelezen schutters « *gheconsenteert* » was als zij « *op de buijtenkeermissen* » ter prijschieting togen.

6. De onkosten van de zilveren gildeprijzen voor de groote en van de tinnen of staande prijzen voor de gewone schietingen. Tot deze laatste had de hoofdman den intrest der twee honderd gulden : tien, acht of zeven gulden « *uijt te reijken aen de genen die den prijs gewonnen hebben* », en in oologstijd aan het gildealtaar te besteden.

7. De vereeringen van « *schencken : cappuijnen, watersneppen, kieckens* » enz. waarmede den schout en vooral den dorpsheer « *door oerde ende laest vande gulde* » menigmalen werd bescheed gedaan.

8. Verder allerlei aankopen, herstellingen, vernieuwingen voor uittochten, schietingen enz.

Eindelijk eenige toevallige en uitzonderlijke tegemoetkomingen die getuigen van den liefderijken godsdienstzin onzer gildemannen.

Buiten de gift van vijf gulden voor het glaswerk van het nieuw kapelaanshuis, reeds vroeger bij gepaste gelegenheid aangehaald, jaarg. 1929, n° 4, bl. 56, deelen wij er nog twee mede.

De gift of bijdrage in de rekening van 1691-1692 voorkomende, van tien gulden elf stuivers een oord, welke de dienstdoende deken Fr. Verschuere, op verzoek van den heer pastoor Ouderogge gelast was hem ter hand te stellen voor het vervaardigen van een nieuw processievaan.

« *Item heeft den rendant noch betaelt het welck hem van de gulde weeghen was te laest gheleijt voor een vaen tot behooeff van de kerck beneffens de aendere guelden waer over den heer pastoor ons verschiiden reijsen heeft aenghesoeckt. Comt daer de somme van thiens gulden elf stewers een oort...* » bl. 164.

In de rekening van 1712-1713 wordt een merkelijke som : vijftien-dertig gulden en drie stuivers geboekt die oud-deken Jan Beijers te Antwerpen betaalde aan den procurator of rentmeester van Sint Elisabethsgasthuis voor de bekostiging van de processiekleederen der Lievevrouwmeisjes :

« *Ietem brengt den rendant voor uijtgeef cest aen Jan Beijers om dat hij tot Antwerpen heeft betaelt voor de lievrouwmeisjes aen den proeuer de somme van vijfendertich (gulden) en drij stuivers* » bl. 197.

Als nu « *op alles ghelet* » is « *den gheheelen uijtgeef ende den ontfanck oversien ende teghens malcanderen afgetrocken ende gelieckerdeert gelijk bij den boeck is blijckende* » — « *ende het surplus gerabateert* » wordt de rekening « *bijden rendant in persoon overghegheven, ghedaan ende ghesloten* » zoo het G. B. zich meermaals uitdrukt « *voor hooftman, coninck, deeckens, autarmeester, de dreij gheswooren, aelveries, serdaent ende de ghemeijne ghulde vande Cloeveniers in Wuestwesel* » of « *voor hooftman, coninck, deeckens, audermans ende guldebroeders ten desen present sijnde onder alle gewoo-*

nelijke protestatie ende presentatie naer stiel, in behoorelijke formen ende maniere van reeckeninghe gherecureert » d. i. vereischt.

Na het « overtelen van het gelt » en het toevertrouwen van de overgeschoten penningen aan de gildekist, wordt de rekening afgeteekend : sedert het gildejaar 1673-1674 door den hoofdman alleen; van 1716 door al de aanwezige gildebroeders volgens rang en waardigheid. Ze schreven hun namen er onderaan of plaatsten een kruisken, hun « *hantmerck, verclaerende niet te connen schrijven.* »

Van af 1725 staat de rekenplichtige deken aan het hoofd der onderteekenaars. Dit gebruik is tot in vollen loop van de achttiende eeuw in zwang gebleven.

P. v. G.

(Vervolgt.)

Rond 1830.

School en Schoolmeesters.

Beschouwen we eerst in 't kort de *algemeene regeling van het Lager Onderwijs*. De Hollandsche wet van 3 April 1806 werd in haar groote lijnen toegepast, alhoewel eenigzins gewijzigd door de nieuwe grondwet van 1815.

De gemeente had het recht, natuurlijk onder toezicht der Hoogere Overheid, scholen op te richten, maar ze mocht ook aan particulieren de toelating geven een school te openen, mits zich te gedragen naar de voorschriften der wet. De benoeming der onderwijzers hing af van het centraal bestuur; degenen, die reeds in dienst waren mochten blijven voortdoen, indien ze voldeden aan deze voorwaarden : 1°) van goed gedrag en zeden zijn, wat moest bevestigd worden door den burgemeester en door twee gezinshoofden; 2°) niets te wenschen overlaten op godsdienstig gebied, hiervoor werd het getuigenis uitgeroepen van den pastoor der parochie (dit werd later niet meer vereischt). Als de onderwijzer aldus in regel was, kreeg hij een schriftelijke toelating, zonder dewelke niemand mocht onderwijzen op straf van boet. De wet voorzag ook het inrichten van Zondag- en avondscholen voor volwassenen.

De maatregelen der Hollandsche regeering leverden wel vruchten op, het volksonderwijs, zoo deerlijk verwaarloosd gedurende de laatste periode der Fransche overheersching, herleefde en maakte sinds 1815 flinke vorderingen. Ongelukkiglijk werden langzamerhand de bemoeiingen der Hoogere Overheid fel cenzijdig en deden zich Protestantische invloeden gelden. Vanaf 1817 nam de regeering alleen de keus der schoolboeken op zich en in 1824 werden nog strengere maatregelen genomen in 't vooruitzicht van de inrichting van een eenvormig onderwijs over heel het land, zonder aanzien der bestaande toestanden. In November 1829 werd in dien zin een wetsontwerp neergelegd aan-

gaande de herinrichting van het onderwijs, doch in Mei 1830 werd het ontwerp ingetrokken en deed de regeering eenige toegevingen. Kort daarop volgde de revolutie.

Hoe stond het er te Wuestwezel bij?

1. MEESTER PEETERS. — Aan het hoofd der lange lijst Wuestwezelaren, in 1815 ontslagen uit het Fransche « Grande Armée », staat Peeters Pieter Jan, die als eerste-luitenant, na negen jaar dienst bij het voetvolk, in zijn dorp weerkeerde. (1) Geboren in 1785 moest hij in 1806 optrekken en zijn school aan het nootlot overlaten. Weinig kwam er in die jaren van het onderwijs te recht, de kosten J. F. Vorsselmans, toen een man van rond de zestig, trok zich de zaak nog wat aan, maar meestal stond de school gesloten.

Nu de meester uit het leger teruggekeerd was, werd een einde gesteld aan het vrije leven der jeugd en werd de school heropend, want den 3ⁿ Maart 1815 had den Intendant van het Departement der Beide-Nethen, P. J. Peeters als onderwijzer aangesteld. De overgang van bloedige slagvelden en avontuurlijk oorlogsleven naar de vreedzaam-stille dorpsschool was waarschijnlijk al te plots geweest, en de tegenstelling te groot, want het jaar daarna, 18 Augustus 1816, richtte P. J. Peeters een schrijven tot den burgemeester, waarin hij « na rijpe beraadslaging » ontslag als schoolmeester verzoekt. Peeters genoot een inkomen van 315 fr. per jaar, betaald door de leerlingen (30 centiem per maand), daarenboven was hij commissaris op het departement der onrechtstreeksche belastingen, met een jaarwedde van 200 fr. Een verslag over hem zegt, dat hij op voldoende wijze en vlijtig zijn ambt vervulde en een geregeld leven leidde.

2. MEESTER KENIS. — De opvolger van Peeters was ook een oud-gediende van Napoleon. Wilhelmus Kenis, werd geboren te Loenhout (6 Augustus 1785) en overleed te Wuestwezel (13 Juni 1868). De beschrijving van wat er zich tusschen die geboorte en die dood voorgedaan heeft zou een boekdeel vullen, zeggen we slechts dat W. Kenis op 21-jarigen ouderdom werd ingelijfd in het Fransche leger en in 1815 ontslagen werd, nadat hij meer dan twee jaar als krijgsgvangene in Rusland had verbleven. Eigenhandig pende hij zijn weder-varen neer in een handschrift van omtrent 500 blz., doch hierover later meer.

Enkele dagen vóór het ontslag van P. J. Peeters trad hij als onderwijzer te Wuestwezel in dienst (15 Augustus 1816). De zware taak die hij op zich genomen had werd door hem voorbeeldig vervuld, maar buitendien had hij nog heel wat bijbedieningen te vervullen. In de moeilijke gemeentezaken uit dien tijd trad hij op als wijze raadgever en nam ook een gedeelte der werkzaamheden op zich, de registers van gemeenteraad en schepencollege werden door hem bijgehouden tot rond 1824. In October 1832 werd hij gekozen tot schepen en in April 1833 machtigde Burgemeester Baron de Vinck hem om als

(1) Zie « Wesalia » 2ⁿ jg. 1927, blz. 6-9.

zijn plaatsvervanger de gemeente te besturen, vermits de Baron meestal afwezig was. Bij de toepassing der nieuwe gemeentewet van 1836, werd het ambt van schepen onvereinigbaar met dat van onderwijzer, en zoo wijdde W. Kenis zich vanaf 1 Januari 1837, heel en gansch aan het onderwijs en de opvoeding der Wuestwezelsche jeugd.

Hij was gehuwd in 1818 met Maria Anna Anthonissen, een dochter van brouwer J. F. Anthonissen, die in den Franschen tijd zoo kranig het ambt van « adjoint-maire » had uitgeoefend.

De oudste inwoners weten nog mee te praten over hem en zoo vernamen wij zeer belangrijke bijzonderheden over zijn persoon en over zijn « school ». Hij was een man, die in hoog aanzien stond bij zijn medeburgers en die hun met raad en daad bijstond, kortom een echte Kempische dorpsschoolmeester.

* * *

Moeilijk uit te maken is, op welk tijdstip juist de oude school achter de kerk, tegen den kerkhofmuur gesloten werd en het nieuwere gebouw, (of beter gezegd het huisje) waar nu de brandspuit in staat, als schoollokaal gebruikt werd. Dat moet zoo iets rond de jaren 1815-25 geweest zijn, doch nauwkeuriger kan het nog niet bepaald.

Op het verslag opgemaakt op verzoek der Hollandsche regeering staat aangeteekend dat het schoollokaal grenst aan het huis door den onderwijzer bewoond, dat het voldoende ruimte bezit en goed verlucht is. Maar in de kolom voor aanmerkingen lezen we, dat het zeer noodzakelijk is, dat het gebouw, dat voorheen tot onderwijzerswoning diende, hersteld ofwel gansch afgebroken werd. Het was om zoo te zeggen totaal vernield door de oorlogsgebeurtenissen. De onkosten der herstellingen zouden wel tot minstens 2500 fr. beloopt en indien geoordeeld werd van het niet te herstellen, dan diende het onverwijld afgebroken, want bij een onweder zou het kunnen instorten en de aanpalende school medesleuren. Hieruit meenen we wel te mogen opmaken dat hier nog het oude gebouw bedoeld wordt.

Het aantal leerlingen was verschillend : in den Zomer hadden de menschen hun kinderen noodig op het veld of rond de boerderij, want toen zal men ook wel geredeneerd hebben zooals nu nog « dat een boerenzoon vanaf zijn negende jaar zijn kost waard is en niet meer naar school hoeft te gaan. » In den Winter als het werk gemakkelijk kon gedaan worden, werden de kinderen naar de school gezonden, dan liepen ze niet in den weg, want anders zaten ze toch een heelen dag rond den haard. Het moet ons dan ook niet verwonderen dat het getal leerlingen, dat in den Zomer vijftig bedroeg, in den Winter klom tot tweehonderd jongens en meisjes. (2) Dan zaten al de banken vol, onder en boven, de « schalie » werd dan op de knieën gelegd en zoo werd er gecijferd, geschreven, geteekend, dan weer eens gezongen, gelezen, want zoo meldt het verslag : Men onderwijst er de Vlaamsche en Fransche taal, het lezen, het schrijven en het rekenen.

(2) In de Zomermaanden van 1825 had men een gemiddeld aantal van 94 leerlingen en in Januari 1826, 120 jongens en 88 meisjes of samen 2081

De boeken die men gebruikte waren een Nederlandsche en een Fransche « grammaire », kleine en groote catechismus en over 't algemeen alle andere boeken dienstig om in de jeugd godsdienst en goede zeden in te prenten. Dan vond de meester soms ook nog den tijd om zelf handboeken te schrijven, die dan bij het rekenen gebruikt werden.

De klasuren verschilden natuurlijk volgens het seizoen, in de drie Wintermaanden (van Allerheiligen tot Lichtmis) was er klas voormiddags van 8 tot 11 $\frac{1}{2}$ en 's namiddags van 1 $\frac{1}{2}$ tot 5. In de negen « Zomermaanden » werd de tijd ingekrompen, want dan gold de leus « hoe minder school hoe beter », dan deed men 's morgens twee uren (van 9 tot 11) en 's namiddags eveneens twee (van 2 tot 4). — « Vacanties » bestonden niet, maar wel een heele reeks groote en kleine feestdagen. Een andere aanmerking zegt « Er wordt binnen deze gemeente geen avondschool gehouden dan met de maanden November en December en somtijds in October ook nog. » Dat kwam er dan nog bij !

De leerlingen moesten zelf hun « leergeld » elke maand betalen, wat berekend werd aan 0,30 fr. per leerling, doch de arme kinderen moesten niets betalen; — hun aantal bedroeg op 31 December 1823 14 jongens en 19 meisjes.

* * *

Het is opvallend hoe den laatsten tijd de oude « dorpsschoolmeesters » als onderwerp genomen worden van karikatuur en zotternij op klucht- en lachpartijen, maar niet genoeg wordt de zware taak geschetst door deze menschen over 't algemeen zoo gewetensvol vervuld, in dien goeden ouden tijd toen een « meester » op een dorp nog een « meester » was.

Bedenken we wel eens, dat al degenen die in dien tijd konden lezen, schrijven, cijferen, die eenige geleerdheid of bekwaamheid bezaten, het te danken hadden aan dien éénen man, die te weinig had om van te leven en te veel om van te sterven en die zijn toevlucht moest nemen tot allerlei bijambten en overwerk om in het onderhoud van zijn gezin te voorzien?

Bedenken we wel eens, hoe die menschen er vóór stonden in hun dufferige zaaltje waarin zoo'n paar honderd jongens en meisjes van allen ouderdom dooreen zaten, en die toch allen moesten onderwezen worden en dan nog met zulke primitieve leermiddelen en geringe keus aan leermateriaal?

En als we dan denken dat die Kempische schoolmeesters tóch mannen hebben gevormd, zooals er eenieder gekend heeft, die met hetgeen ze in de dorpsschool hadden geleerd schitterend hun weg hebben gemaakt, dan brengen we aan die stoere werkers, aan die overplanters van rasechte tradities, van voorvaderlijk geloof en eeuwenoude zeden een piëteitsvolle hulde en een krachtig eeresaluut !

K. PEETERS.

Uit oude Schuttersdocumenten.

I. Tijdens de gildefeesten van Mei 1928 te Wuestwezel was ik in de gelegenheid een z.g.n. Nieuwjaarswensch te copiëren van een gedrukt stuk uit het jaar 1615, toebehoorend aan het St Sebastiaans-gilde van Santhoven.

Deze nieuwjaarswensch werd zeker door 't bestuur aan de gildebreeders en aan de dorpsnotabelen gezonden. Ziehier :

« Courage broeders van den jongen handboog zoet
Diende den koning nu en alijd even kloek
Wij bidden onzen God dat dit altijd mag duren,
En wij tot zijnen dienst ons trommels mogen rueren,
Dit wenschen wij, heer Deekens en Officialen een paar,
Geluk en zaligheid voor een nieuw jaar. »

II. Door vriendelijke bemiddeling van Heer Jan Nouws, hoofdman van het St Willibrordsgilde van Klein-Zundert, kan ik een ordonnantie overschrijven uit het jaar 1751 omtrent het schuttersbedrijf in de Baronie van Breda. Ziehier :

« Præsident, Raaden en Reekenmeesters van sijne Doorlugtigste Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nassau, etc doen te weeten : dat wij in ervaringe gekoomen sijnde/ dat niettegenstaande eenige dorpen in de Baronnie van Breda wel met behoorlijk Octroy sijn voorsien tot het opregten van een Gilde/ tot exercitie van het schieten na den Prijs of Vogel/ egter daar bij niet gespecificeert is/ wat Schietgeweer de voorschreeve Gildens in hunne exercitie mogen gebruiken/ en dat eenige gildebreeders onder Etten en andere dorpen koomen te schieten met bosschen of Snaphaanen/ wiens kogels zijn bevonden ruim een half vierendeel ponds zwaar te weegen/ waar door reeds ongelukken sijn geschied/ en nog bij vervolg souden kunnen ontstaan : So is't, dat wij tot voorkominge en vermeidinge van dien goedgevonden hebben de gildebrieven van alle geoctroyeerde schuttersgildens in de stad en Baronnie van Breda bij deesen te amplieeren/ en vervolgens te gelasten/ om in het vervolg in het schieten Snaphaanen en Kogels van een egale caliber te gebruiken/ en dat de kogels uiterlijk sullen mogen hebben de zwaarte van een Staatekogel/ op poene dat een of meerder van de gildebreeders/ die bevonden mogten worden een zwaarder Kogel daar toe te gebruiken/ ieder boven de poene en boete bij de gildebrieven gestatueert/ voor de eerste reise sal worden gemuleteert in een boete van drie guldens/ en voor de tweedemaal in een boete van zes guldens/ en indien iemand van de voorschreeve Gildebreeders sig mog te onderwinden/ niettegenstaande deze mulcte voor de derdemaal een zwaarder kogel te gebruiken/ dat denselven de facto uit het selve Gilde zal worden gezet/ zonder ooit in het gemelde gilde weederom te mogen worden geadmitteert;

Lasten den Drossaard der Stad en Baronnie van Breda/ of zijn stadhouder/ mitsgaders de schouten der respectieve Dorpen en Heerlijkheden in de Baronnie van Breda/ alweer diergelijke gildens op behoorlijke Octroy zijn geërigeert/ de gebreekige Gildebroeders te calangeeren/ en de boeten in voegen voorschreeve te innen en te vorderen/ want wij sulks tot voorkoominge van verdere onheilen/ alsoo bevonden hebben te behooren.

Actum ter Kamer van opgemelde Raade en Reekeningen in 's Gravenhage den 13 July 1751.

F. H. v. Wassenaer,

Onderstond :

Ter ordonnantie van deselve.

Was getee kent

J. van Schinne.

H. KUNST.

BOEKENNIEUWS

H. J. VAN DE WYER. *De Vlaamsche Gemeentenamen in moderne Spelling*. Uitgegeven door Vl. Top. Vereeniging, Leuven (Toponymica I.) — Standaard-Boekhandel. Brussel. 1929. (50 blz.. — Prijs 10 fr.)

De wagen is aan 't rollen op den weg naar een gezonde moderniseering onzer gemeentenamen, en ditmaal voor goed. De naamlijst waaraan een inleiding voorafgaat van 14 blz., mag gelden als de brug opgeslagen tusschen de oude en de nieuwere schrijfwijze, die althans niet heelemaal officieel, dan toch zeker officieus vastgelegd werd. « De spelling, die in deze lijst wordt toegepast, werd na lange besprekingen in den schoot der Commissie (voor Toponymie en Dialectologie) vastgelegd, volgens het principie, dat door alle taalkundigen wordt gehuldigd, nl. dat « plaatsnamen gewone woorden zijn van onze taal, welke dezelfde ontwikkeling doormaken als alle andere, en dus ook aan dezelfde spraakkundige regels zijn onderworpen. » ... In het Staatsblad van 21 Juni 11. werden zij door de zorgen van Min. A. Carnoy op officieuse wijze opgenomen. » (1)

En zoo vinden we daar onze gemeente in als « *Wuustwezel* ». Deze schrijfwijze zal niemand verwonderen, historisch is ze de eenig aanneembare als gaande van de oudste vermelding « Wesel in deserto » over, « Wuyst, Woest, Wuest » naar « Wuust », bovendien geldt de plaatselijke uitspraak « Wust », die zóó klinkt voor alwie hooren *wil*, evenzeer als doorslaand argument. De leden van « Wesalia » mogen dus tevreden zijn en ze zijn het ook. Zoohaast nu het gemeentebestuur den stap doet (en dat volgt, vermits de « Moniteur » het goede voorbeeld geeft), is de zaak in orde.

(1) Aldus Prof. Van de Wyer zelf in een schrijven aan Hoofdbestuur Davidsfonds. (« Leiding » 1930 blz. 116.)

We sluiten ons volgaarne en onvoorwaardelijk aan bij de schrijfwijze van den naam *onzer* gemeente, omdat we zeker zijn dat daar het licht ontstond na een langdurige en soms geweldige « botsing van gedachten » en omdat ten slotte de schrijfwijze *Wuustwael* de eenige is die philologisch, historisch en dialectisch kan en moet verdedigd worden. Het eenheidsbeginsel waarnaar de Commissie streefde zal haar zeker nog wel eenige kwade perten spelen, want voor sommige namen ligt de noodzakelijkheid van een moderniseerende wijziging niet zoo dadelijk voor de hand, dit vooral voor de *hem*-namen. Met leede oogen zullen velen sommige historisch-beteekenisvolle toponiemen zien vervangen door niets zeggende, maar dan toch modern gespelde plaatsnamen. Hier blijkt weer eens hoe moeilijk het is een algemeen beginsel in concrete gevallen toe te passen.

We huldigen volmondig het streven naar eenheid, maar maken een bescheiden voorbehoud op enkele o. i. noodzakelijke uitzonderingen.

Wie nu den sterksten stoot gegeven heeft om den officiëlen wagen in gang te duwen, we weten het niet, maar zeker is 't, dat al de leden der Commissie en vooral de leider der Vl. Toponymische Vereeniging, Prof. Van de Wyer, den dank verdienen van al wie iets voelt voor *gezonde* moderniseering onzer gemeentenamen.

K. P.

H. KANORA. *De Ridderlijke St Jorisgilde van Eekeren. Bijdrage tot de plaatselijke geschiedenis.*

Drukk. De Bièvre, Brasschaat (74 blz. + 11 platen). Prijs 10 fr. (Verkrijgbaar op ons Sekretariaat).

Overal ziet men de oude schuttersgilden herleven, overal komt er al meer en meer belangstelling voor het traditioneele en zoo-rijk-folkloristisch schuttersbedrijf. Dit zijn zeer verheugende feiten. Ook Eekeren doet mee. Kon of mocht het anders? De lokale afdeeling van het Davidsfonds heeft een belofte te volbrengen : het voortzetten der werking ingezet bij het verschijnen van « Dorp en Volk van Eekeren » (Juni 1929). Daar zit de oorsprong van het werkje. Maar er is nog meer : « Deze historische verhandeling werd geschreven in volle liefde voor eigen Dorp en Volk, in volle liefde voor al het schoone van *eigen* goed en vóóral in volle liefde voor 't vroom-aloud karakter van het gildeleven. »

De oudste vermelding der gilde is van 1616 — maar zeker is, aldus schrijver, dat ze bestond in 't begin der 16^e eeuw, (en volgens Pastoor Goetschalckx reeds vóór 1500). Maar zouden er in de Schepenbrieven dan geen andere aanduidingen te vinden zijn dan die van 1616?

In een paar dozijn hoofdstukken en een tiental bijlagen wordt het verder verloop van het gildeleven uiteengezet. Geen loutere opsomming van gegevens, maar sterk aaneengelijmde vertellingen, die boeien van 't begin tot 't einde.

Vermits er toch een reeks bijlagen volgt, had m. i. de volledige tekst der oude « kaarte » van 1670 ook wel mogen afgedrukt, misschien konden enkele leemten aangevuld door vergelijking met wat in andere gilden bestond : de volledigheid van het werkje zou er bij gewonnen hebben.

De drukkerij De Bièvre gaf als naar gewoonte een tot in de punten technisch verzorgd werk.

Warm aanbevolen!

K. P.

JOZEF CORNELISSEN. *Nederlandsche Volkshumor op stad en dorp, land en volk*. Deel II. (352 blz.) Prijs 35 fr. Uitgeverij « De Sikkel ». Antwerpen.

We hebben voor ons liggen het tweede lijvig deel van dit prachtwerk. Systematisch gaat de Heer Cornelissen voort met van provincie tot provincie, van streek tot streek, van plaats tot plaats de spotnamen, rijmen, -vertelsels, spreekwoorden en zegswijzen op te sommen en te bespreken. Zoo komen thans aan de beurt : Oost-Vlaanderen (7-162), Henegouw (163-164), West-Vlaanderen (167-245), Fransch-Vlaanderen en Artezië (249-261), Limburg (265-329), Luik (333-342). — Eupen en omgeving (Aanhangsel I, 345-352).

De uitvoerige bespreking van deel I, verschenen in de eerste aflevering van vorigen jaargang, zou hier in al haar bijzonderheden dienen herhaald en onderlijnd. We staan hier werkelijk voor een « Wetenschappelijk Standaardwerk » en tevens voor een « luimig Volksboek ».

Gezien de zeer beperkte oplaat raden we de belangstellenden aan zeer spoedig hun bestelling in te zenden. Het werk is nooit genoeg aanbevolen.

K.

BRIEVENBUS.

E. Br. Antwerpen. — Gegevens nagezien, doch om verder te zoeken geeft U best persoonlijk inlichtingen. Aanknooping hier niet te vinden. Verwachten U.

J. V. Hoogstraten. — Jaak V. geb. Hoogstraten 29-3-1792. — † W. 2-2-1847 zoon van Antoon Corneel en van Adriana Maria Smits beiden † Hoogstraten.

1° huw. Anna Cornelia Peeters († W. 29-11-1834). Kinderen : Maria Jozefa, 10-11-1816 (ghuwd met sekret. L. L. van Beeck), Antoon Corneel, 25-4-1819 (bleef in ouderl. huis), Jan Frans, 17-2-1821, Frans Louis, 17-4-1825, Maria Josina, 7-6-1827 † 25-6-1827, Joanna Maria, 27-6-1828, Cornelia Antonia, 9-9-1830, Anna Cornelia, 29-11-1834.

2° huw. Maria Elisab. Fraeters, (Calmpthout 10-3-1807, † W. 4-11-1887). Kinderen : Corneel Jozef 3-1-1837, Carolina Maria, 17-5-1838, Frans Corneel, 26-1-1840, Petrus Jaak, 2-5-1841, Karel Bon. 14-5-1842 † 4-7-1842, Louisa Maria 12-10-1843, Karel, 21-12-1844.

Woonde reeds hier 1816.

Z. E. H. Peeters, Oosterhout. — Nog niet opgegeven. Verwachten antw. Calmpthout.

Hub. Kunst, onderwijzer, Neerstraat, 18, Roermond (Holland).
 Leo Kuylen, Oorderenweg, 1, Eeckeren.
 A. Leenaerts, Walenstraat, 44, Antwerpen.
 Jos Leys, Dorp, 87.
 Louis Maes, kunst- en kerkmeubelen, Sint-Lenaarts.
 G. Mariën, Topaasstraat, 19, Berchem.
 Karel Meerbergen, prov. raadslid, Osystraat, 24, Antwerpen.
 M. Mertens, Cogels-Osylei, Berchem.
 Leo Michielsens-Van Beeck, schoolopziener, Cappellen.
 M. Moors, onderwijzeres, Hoogstraten.
 Ant. Mortelmans, Van Notenlei, 97, Deurne.
 Jos. Mortelmans, Berthoutstraat, 22, Berchem.
 P. J. Nuytemans, Klein Gooreind.
 A. Ooms, Viersel.
 V. Ortenzi, Oude Koornmarkt, 58, Antwerpen.
 J. Peeraer, oud-schoolhoofd, Zundert (Nederl.)
 Const. Peeters, Dorp, 108.
 Edward Peeters, Pyckestraat, 21, Antwerpen.
 Flor. Peeters, sigarenfabrikant.
 E. H. F. Peeters, pastoor, Oosterhout (Holland).
 Louis Peeters, Hoevenschebaan, 6-8, Cappellen.
 René Peeters, fotograaf.
 R. Peeters, Oedenkovenstraat, 25, Borgerhout.
 Fl. Pellaers, Kleine Beerstraat, 30, Antwerpen.
 L. Pellaers-Van Beeck, Doornboomstraat, Hove.
 Edw. Pourbaix, brouwer, Gooreind.
 A. Ribbens, onderwijzer.
 Victor Ribbens, Achterbroeck.
 Dr. L. Schöller, St. Pietersnieuwstraat, 37, Gent.
 Jos. Snepvangers, Lange Leemstraat, 73, Antwerpen.
 Willem Snepvangers, Dorp, 89.
 Jhr. Mr. M. W. Snoeck, Koestraat, 8, Zwolle (Holland).
 Lod. Stacpels, schilder.
 L. Stroobant, Voorzitter « Taxandria », Oostmalle.
 Frans Tiebos, Rudolfstraat, 11, Antwerpen.
 Louis Tiebos, Rudolfstraat, 9, Antwerpen.
 Eugene Van Beeck, gemeentesekretaris.
 Jul. Van Beeck, Handelslei. 53.
 Wed. L. Van Beeck, Maarschalk Fochlaan, 88, Schaarbeek.
 E. H. Dr. Van Dregt, pastoor, Nieuwmoer.
 E. H. Van Bueren, pastoor, Borsbeek.
 Karel Van den Branden, Esschen-Wildert.
 J. Van den Broek, gemeentesekretaris, Loenhout.
 E. H. A. Van den Heuvel, St. Pieterstraat, 1, Luik.
 Henri Van den Heuvel, aannemer.
 Wed. J. Van den Heuvel en Kinderen, Hôtel « De Ster ».
 E. H. Lod. Van der Jonckheyd, leeraar, Hoogstraten.
 Neel Van Deuren, Milisstraat, 48, Antwerpen.
 Prof. Dr H. J. Van de Weyer, hoogl., Schreurevest, 29, Heverlee.
 Alf. Van de Wiele, Van Schoorstraat, 99, Schaarbeek.
 J. Van Elsacker, Duffelaerhof, Achterbroek.
 E. H. J. van Genck, pastoor, Achtmaal-Zundert (Holland).
 V. Van Himbergen, gemeentesekretaris, Ravels.
 J. G. A. van Hogerlinden, Arnhem (Holland).
 E. H. Van Horenbeeck, pastoor, Gooreind.
 Frans Van Hoydonck, onderwijzer, Esschen.
 Frans Van Hoydonck-Hens, brouwer, Wernhout-Zundert (Holl.)
 Jozef Van Hoydonck, gemeentebediende.
 Michel Van Hoydonck, kantoor.
 Wed. Van Laerhoven-Van Beeck, Gemeentepark.
 Frans Van Looveren, brouwer.
 H. Vanmassenhove, ontvanger tolrechten.
 Al. Van Oers, Rich. Neyberghlaan, 46, Brussel.
 Baron L. van Pottelsberghe de la Potterie, Melle.
 Baronnes L. van Pottelsberghe de la Potterie, kasteel « Sterbosch ».
 A. Van Pul, rijksveearts.
 E. H. J. Van Roey, onderpastoor, Esschen.
 Dirk Vansina, letterkundige, Gooreind.
 J. D. H. van Uden, Rijksstraatweg, 208, Haarlem (Holland).
 J. Van Uytbergen, du Fourneaustraat, 29, Berchem.
 Modest Verellen, wisselagent, Calmpthout.
 Th. Verellen, brouwer.
 Eug. Verheyen, Van Beersstraat, 6, Antwerpen.
 Ern. Verlooy, villa « 't Heibieke », Brasschaat-Polygoon.
 Constant Vervoort, postontvanger.
 Willem Vorsselmans, drukker-uitgever, Zundert (Holland).
 Fr. Wouters, Bestuurder der gevangenissen, Tongeren.

LEDEN :
 Alf. Akkermans, Bleeken.
 J. Appelian, Van de Willei, 54, Brasschaat.
 L. Bervoets, Van den Houde's lei, 3, Deurne.
 Aloïs Blommaert,
 Corn. Boden, Westdoorn.
 Frans Boden, Westdoorn.
 Louis Boden, Westdoorn.
 Louis Boeren, bakker, Ste-Mariaburg.
 Fr. Bresseleers, onderwijzer, Eekeren-Donk.
 L. Bresseleers, onderwijzer, Loenhout.
 V. Breugelmans, Achterbrug, 149.
 J. Carpentier, Dorp, 96.
 J. Cornelissen, Eikblokstraat, 19, Deurne.
 L. Cornelissen, Heyslagschebaan, Brasschaat.
 L. De Bie, Ploegstraat, 29, Antwerpen.
 Jan De Clerck, onderwijzer, Schooten.
 E. H. Th. De Molder, pastoor, Oostmalle.
 G. De Ridder, Architect, Lozanastr. 90, Antwerpen.
 R. De Roover, Heermanstraat, 5, Merxem.
 Ed. De Vrin, Edelinckstraat, 24, Antwerpen.
 Dierckxens, Statiestraat, Esschen.
 J. Dupont, Augustynenstraat, Antwerpen.
 C. Elst, Van Vaerenbergstraat, 6, Berchem.
 Kanunnik A. Erens, Archivaris Abdij Tonger-
 Adr. Francken, Baan. [loo
 L. Francken, Gasthuishoevestr., 22, Merxem.
 Mme E. Frison, Lange Van Peltstraat, 32, Antwerpen
 Em. Goetstouwers, Calmpth. steenweg.
 Dr J. Goossenaerts, Molenstraat, 23, St-Amandsberg.
 Felix Goris, Handelslei.
 J. Govaers, Korte Van Peltstraat, 15, Antwerpen.
 M. Haesaert, Gooreind.
 Jul. Hens, Dorp, 49.
 Louis Hens, provinciaal raadslid, Pulderbosch.
 Jan Hertoghs, Handelslei.
 Alf. Herrygers, Kruisweg, 103.
 Jan Herrygers, Paal, 190.
 E. H. L. Hicguet, seminarist, Lier.
 J. Hofmans, Bestuurder der Melkerij.
 E. H. Kanunnik Jansen, O. P. archivaris der stad Turnhout.
 H. Kanora, Hofstraat, 33, Eekeren.
 C. Kerremans, Handelslei, 60.
 August Kockx.
 C. Kockx, Polderstraat, 192.
 J. Kockx, Van der Keilenstr., 34, Antwerpen.
 E. H. Kanunnik J. Laenen, archivaris v. h. Aartsbisdom, Mechelen.
 E. H. J. Lauwereys, leeraar, Hoogstraten.
 Jan Leenaerts, Eikestraat, 9, Berchem.
 Jozef Leenaerts, Baan.
 E. P. Libertus, o. f. m. Oever, Antwerpen.
 Louis Luyckx, Beersgat, 99.
 G. Meeusen, gemeentearchivaris, Esschen.
 Fr. Meeussen, melkerijbestuurder, Loenhout.
 M. Meylaerts, Posterijhof, Gooreind.
 Corn. Neys, Heiken.
 F. Nickmans, V. d. Wervestr. 61, Antwerpen.
 Aug. Oerlemans, Loenhout.

Fr. Oerlemans, Dorp, 110.
 E. J. Ossenblok, St Mattheusstraat, 11, Borgerhout.
 Frans Paclinckx, Achterbrug.
 Frans Paclinckx, Steenweg Nieuwmoer.
 Fr. Pauwels, Elf Novemberstr. 52, Merxem.
 Flor. Peeters, St-Annagesticht, Berchem.
 Fr. Peeters, Kard. Mercierlei 26, Antwerpen.
 Frans Peeters, onderwijzer, Esschen.
 Jan Peeters, hovenier, Calmpthout.
 Jan Peeters, Processieweg, St. Lenaarts.
 K. Peeters, Dorp, 82.
 Maria Peeters, Bestuurster Naad- en Snij-school.
 E. H. Philippen, archivaris Commissie Openb. Onderstand, Antwerpen.
 Hendrik Pockelé, gemeentebediende.
 Louis Pockelé, trambediende.
 E. H. Dr Floris Prims, archivaris, Antwerpen.
 Karel Roelands, Kruisweg, 167.
 J. Roelen, Baan, 94.
 L. Schrijvers, provinciaal raadslid, Gooreind.
 E. Somers, Van Praetlei, 34, Merxem.
 E. H. L. Soons, Onderpastoor, Santhoven.
 Alfons Staepels, Kruisweg.
 Dr. R. Sterckens, Platanenstraat, 13, Brussel.
 Fr. Stevens, Gooreind.
 Em. Torreele, Archivaris, Hoogstraten.
 A. Van Cuyck, Ten Eeckhovetlei, 10, Deurne.
 P. J. Van de Locht, Dorp, 104.
 Frans Van den Bergh, Ginhoven.
 Jozef Van den Bergh, Baan.
 P. Van den Broeck, Molenstraat, 112.
 P. Van den Broeck, Hamme (O. Vl.).
 Alf. Van der Jonckheyd, Dorp, 69.
 Corn. Van der Jonckheyd, Handelslei.
 Cl. Vandoninck, onderwijzer, Meerhout-Gestel.
 H. Van Dyck, brouwer, Loenhout.
 J. Van Sand, Bredabaan, 160, Brasschaat.
 J. Van Tichelt, Bredabaan.
 Louis Van Geel, Dorp, 112.
 Fernand Van Gelder, Jean d'Ardennestraat, 50, Brussel.
 Math. Van Gils.
 Em. Van Hoeydonck, Polderstraat, 194.
 Em. Van Hoydonck, Polderstraat, 200.
 Jozef Van Loooveren, Breikelen.
 Jozef Van Loooveren, Baan, 95.
 Louis van Loooveren, Breikelen.
 V. Van Nuten, landbouwingenieur, Esschen.
 Jozef Van Oevelen, Achterbroek.
 J. Van Wyck, Vinkenstraat, 30, Antwerpen.
 M. Verhoeven, Donckschesteenweg, Brasschaat.
 Gerard Verstraelen, Vrijheid, Hoogstraten.
 Jozef Verellen, bediende, Dorp, 21.
 Corn. Vermeiren, Kl. Biest.
 St. Verelst, onderwijzer, Lier.
 Jan Verstraelen-Cox, Dorp.
 Al. Vervoort, Mutsaertstraat, 38, Antwerpen.
 Karel Vervoort, bediende.
 Em. Vrancken, Scheepswerfstr. 21, Hoboken.
 R. Wagner, Lieve Vrouwstraat, 48, Eekeren.
 Alf. Weygers, Handelslei.
 Alf. Wouters, notaris, Merxplas.

Te verkrijgen op het Sekretariaat van den Oudheidkundigen Kring:
Overzicht der Dagbladders. (Gelegenheidsnum. van *Wesalia*) 2,— fr.
 Verschenen jaargangen *Wesalia* ... 7,50 fr.
 Afzonderlijke nummers ... 2,— fr.